

коленец са особено ценни както по информацията си, така и за сърдечното отношение на войводата към народния борец и страдалец, на когото със снизхождение и разбиране прощава и някои външни прояви, предизвиквали неласкави коментари.²⁵

Разбира се, онова, което е особено ценно, са пряко документирани от Хитов автентични съображения на Раковски да не приеме предложенията на Й.Братияну и обстоятелствата, които обуславят напрегнатите му отношения с инициаторите за създаването на Тайния комитет и отстраняването на големия революционер от него. Съществена е и оценката за ситуацията на Балканите след избухването на Критското въстание, което възбужда и у българските патриоти нови надежди за активизиране на революционните им освободителни инициативи. Скептицизмът на Раковски за неблагоприятни перспективи на гръцкото въстание и на други балкански революционни акции, макар може би подсилен от физическата му невъзможност да предприеме евентуална акция в и за България, което той споделя откровенно с Хитов,²⁶ се оказва политически далновиден - героизмът и силният подем на критяните са бързо смазани от Турция и великите сили,²⁷ а очертаващите се народни движения и планове за война срещу Турция на съседните балкански страни, включително и България, постепенно временно затихват.

Във връзка с това заслужава да бъде отбелязано особено, че от разказа на П.Хитов става несъмнено ясен фактът за негови намерения при създаването на революционна обстановка да бъдат организирани няколко чети в България, на което Раковски също реагира отрицателно. Едно от главните му съображения против се дължи на горчивия му опит от нежеланието на чорбаджиите, т.е. богатите емигранти, да подпомогнат подобно народно дело.

Два момента са съществени в информацията на Хитов по тези въпроси. Първо, че още преди Русия, Сърбия и Добродетелната дружина да замислят прехвърлянето на български чети през пролетта на 1867 г., войводата има свои, чисто патриотични съображения за български революционни акции, независимо и преди политическите комбинации на съседните държави и Русия, които избират за свой партньор от българска страна надеждните за тях богати българи от кръга на "старите", а не революционерите около Раковски, Хитов и други емигранти. Това впрочем, както се знае, е и една от причините за ограничения обхват и политически ефект от четническото движение през 1867 г. Във всеки случай спомените на Хитов недвусмислено доказват, че това движение от началото си има два непокриващи се и нееднозначни по същност и намерения източници: самите революционери - хайдути и привърженици на Раковски като инициатори и реална действена сила, обстоятелство, което нерядко се пропуска и на първи план се извежда ролята на Добродетелната дружина и стоящите зад нея Русия и Сърбия. Колкото ограничени и несъответни на реалните възможности за по-значима революционна акция през 1867 г. да са четите на П.Хитов и Ф.Тотю, повече от явно е, че без дотогавашната хайдушка и четническа традиция и без съществуващата готовност на определена общност от народни борци с опит и горещо родолюбие, нито това движение, все